

УДК 336.71

Мельничук Н.О.
 головний економіст управління з кредитування
 фізичних осіб комерційного центру
 ПАТ «КБ «Хрещатик»

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК СПОСІБ ПІДТРИМКИ ЛІКВІДНОСТІ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

ANALYSIS OF ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS AS A WAY TO SUPPORT THEIR LIQUIDITY AND ENSURE THEIR OPERATION

АНОТАЦІЯ

Здійснено аналіз банків, які надають іпотечні кредити на купівлю житла, наведено динаміку активів, зобов'язань, кредитів банків протягом 2003–2014 рр. Проаналізовано баланси банків у частині активів, кредитів та зобов'язань, визначено частку кредитів в активах банків протягом 2003–2014 рр. та співвідношення зобов'язань до активів. Проаналізовано фінансові показники АТ «Ощадбанк», сформовано прогноз функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів, а також прогноз функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів.

Ключові слова: активи, зобов'язання, апроксимація дискретних точок, ліквідність, баланс банку.

АННОТАЦИЯ

Произведен анализ банков, которые предоставляют ипотечные кредиты на покупку жилья, приведена динамика активов, обязательств, кредитов банков на протяжении 2003–2014 гг. Проанализировано балансы банков в части активов, кредитов и обязательств, определено долю кредитов в активах банков на протяжении 2003–2014 гг. и соотношения обязательств к активам. Проанализировано финансовые показатели АО «Ощадбанк», представленный прогноз функциональной зависимости обязательств к активам от кредитов к активам, а также прогноз функциональной зависимости обязательств к активам от кредитов к активам.

Ключевые слова: активы, обязательства, апроксимация дискретных точек, ликвидность, баланс банка.

ANNOTATION

The analysis of banks, which provide the mortgage credits was made and dynamics of assets, commitments and credits during 2003–2014 was given. Banks' balances in assets part, credits and commitments were analysed, the share of loans in banks' assets during 2003–2014 and the correlation between assets and commitments were determined. The financial data of "Oshchadbank" were analysed, the forecast of the functional dependence of commitments/assets on the credits/assets was given.

Keywords: assets, commitments, approximation of discrete points, liquidity, bank's balance.

Постановка проблеми. Важливу роль ефективного управління у банківській діяльності відіграє аналіз діяльності банківської установи, завдяки якому виробляють стратегію і тактику розвитку, обґрунтовують плани й управлінські рішення, здійснюють контроль, виявляють резерви підвищення ефективності проведення активних і пасивних операцій, оцінюють результати діяльності банку. Надійність та стабільність банківської системи залежить від точної, прорахованої, вивірної та проаналізованої аналітичної роботи, яка дає реальну оцінку результатам діяльності банків та дозволяє визначити шляхи вирішення проблем та запобігти виникненню можливих збитків.

Актуальність проблеми. Управління активами банку передбачає диверсифікацію вкладень з метою зниження ризику втрат. Банк повинен регулярно аналізувати свої активи, кредитний портфель і портфель цінних паперів, забезпечуючи оптимальне поєднання безпеки, прибутковості та ліквідності своїх вкладень [1, с. 14].

Оцінка фінансового стану банку базується на аналізі його балансу, звіту про доходи та витрати. Мета аналізу діяльності банку полягає в забезпеченні його оптимальної структури активних та пасивних операцій для отримання в результаті максимального прибутку, що у свою чергу забезпечить фінансову стабільність, надійність банку і перспективи його подальшої діяльності.

Факторами, що впливають на стабільність банку можна назвати якість менеджменту, яка пов'язана зі правильним розподілом праці, виваженою кредитною та дисконтною політикою банку, стратегією банку, ефективним банківським маркетингом, дотриманням існуючих економічних нормативів, які встановлені Національним банком України, та чинного законодавства, професійними якостями керівництва банку та ін. При управлінні активами, пасивами, ліквідністю фінансовий аналіз кожного виду управління та оцінка їхньої ефективності є необхідними для успішної діяльності банку.

Метою статті полягає у проведенні аналізу балансу банку, визначенні частки кредитів у активах банках протягом 2003–2014 рр., а також частка зобов'язань до активів. Якісний аналіз балансу банку дає можливість передбачити ступінь ризику, ліквідність та ділову активність банку.

Ступінь ліквідності банківських активів можна поділити на три групи: високоліквідні активи, ліквідні активи, низьколіквідні активи.

Високоліквідні активи – це такі, що можуть бути швидко реалізовані на ринку, або перебувають у готівковій формі.

Ліквідні активи – це активи, які протягом певного періоду часу можуть бути перетворені в грошову форму.

Низьколіквідні активи – це прострочені, пролонговані та безнадійні кредити.

Аналіз основних джерел. З'ясування фінансового стану банків та методів аналізу оцінки

фінансового стану комерційних банків присвячені праці таких вітчизняних вчених, як: А.В. Смірнов [3] – аналіз стану комерційного банку; А.Д. Шеремет та Г.Н. Щербакова [4] – фінансовий аналіз; П.А. Коротков [5] – проблеми управління ліквідністю банку.

Виклад основного матеріалу. У банківській діяльності важливим є формування ресурсів банку та їх ефективне розміщення, що сприяє підвищенню ефективності управління активами банку.

Активи банку – це накопичені протягом діяльності банку ресурси, які в майбутньому

Таблиця 1

Кредити банків України протягом 2003–2014 рр.

№ п/п	Банк	Роки/млн грн											
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	«ОЩАДБАНК»	1 746	1 828	1 903	1 998	4 457	8 864	34 883	44 601	44 778	58 838	51 187	51 546
2.	«УКРЕКСІМБАНК»	2 132	2 431	3 933	7 401	13 993	22 350	38 332	48 309	52 094	52 753	40 422	42 274
3.	«UniCredit» («УКРСОЦБАНК»)	1 947	2874	4 171	7 252	12 690	24 164	43 689	40 557	37 474	37 251	23 689	27 375
4.	«УКРГАЗБАНК»	345	688	969	1 200	2 164	4 862	9 260	9 741	10 540	16 213	8 675	10 258
5.	«ОТП БАНК»	1 222	2 252	3 430	6 018	9 801	15 628	31 241	29 056	21 480	20 139	14 644	14 124
6.	«КИЇВСЬКА РУСЬ»	200	227	325	481	700	1 850	3 041	3 101	3 933	3 939	3 927	5 458
7.	«УНІВЕРСАЛ БАНК»	153	173	214	282	453	2 248	6 710	6 989	5 253	5 622	4 025	3 669
8.	«БТА БАНК»	40	34	64	90	199	750	1 288	1 642	2 173	2 231	1 225	784
9.	«МЕГАБАНК»	186	251	341	501	744	1 340	2 368	2 412	2 726	3 408	3 725	4 465
10.	«ПРАВЕКС-БАНК»	675	871	1 029	1 426	2 425	3 921	5 954	5 695	5 046	5 081	3 382	2 371
11.	«КРЕДОБАНК»	676	790	1 027	1 613	2 507	3 552	5 148	4 841	4 102	2 025	2 205	2 374
12.	«МАРФІН БАНК»	349	398	415	666	918	1 105	3 381	3 020	2 948	3 160	1 801	1 298
13.	«ПРЕУС БАНК МКБ»	122	150	190	329	485	875	2 293	2 662	2 772	2 709	1 540	1 308
Всього		167 304	9 793	12 967	18 011	29 257	51 536	91 509	187 588	202 626	195 319	213 369	160 447

Таблиця 2

Активи банків України у 2003–2014 рр.

№ п/п	Банк	Роки/млн грн											
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	«ОЩАДБАНК»	4 587	5 608	5 071	9 515	11 590	19 291	57 788	59 927	59 019	73968	85996	103568
2.	«УКРЕКСІМБАНК»	3 545	3 877	5 296	10 376	18 650	28 610	48 325	57 197	73 172	75103	87949	94 349
3.	«UniCredit» («УКРСОЦБАНК»)	3 353	5 158	7 068	10 763	17 531	31 227	49 695	43 657	41 603	40 207	38 830	43 057
4.	«УКРГАЗБАНК»	497	1 081	1 427	2 387	4 461	10 314	14 803	12 090	13 837	18 157	20 997	23 794
5.	«ОТП БАНК»	1 513	2 908	4 407	7 049	11 176	17 910	33 717	29 395	24 682	22 785	20 315	18 722
6.	«КИЇВСЬКА РУСЬ»	252	322	426	627	986	2 463	4 169	3 743	4 949	5 644	5 590	8 371
7.	«УНІВЕРСАЛ БАНК»	183	237	282	386	563	2 885	8 101	9 109	8 585	6 461	7 012	6 571
8.	«БТА БАНК»	71	98	109	146	287	1 159	3 178	3 202	3 834	5 744	5 889	6 116
9.	«МЕГАБАНК»	349	434	589	812	1 121	2 010	2 941	3 172	3 509	4 540	4 840	5 438
10.	«ПРАВЕКС-БАНК»	985	1 656	1 641	2 124	3 583	6 075	7 268	7 541	5 656	5 806	5 181	4 504
11.	«КРЕДОБАНК»	893	1 168	1 333	2 028	3 287	4 597	6 384	5 475	4 450	3 794	4 508	4 382
12.	«МАРФІН БАНК»	508	653	671	1 051	1 219	1 452	3 779	5 093	4 128	4 563	4 126	2 531
13.	«ПРЕУС БАНК МКБ»	167	211	285	467	664	1 454	2 782	3 180	3 588	4 161	3 085	2 518
Всього		323 921	294 318	270 933	251 012	242 781	242 930	129 447	75 118	47 731	28 605	23 411	16 903

Таблиця 3

Зобов'язання банків України у 2003–2014 рр.

№ п/п	Банк	Роки/млн грн											
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	«ОЩАДБАНК»	4 152	5 354	4 716	8 740	9 799	17 092	42 316	43 540	42 393	56 321	67 877	83 113
2.	«УКРЕКСІМБАНК»	2 721	3 432	4 682	9 309	16 810	26 047	43 819	46 327	55 717	57 374	70 093	76 266
3.	«UniCredit» («УКРСОЦБАНК»)	2 669	4 611	6 158	9 736	15 605	28 033	44 519	37 629	35 033	33 599	31 173	34 389
4.	«УКРГАЗБАНК»	389	975	1 277	2 170	3 984	9 385	13 350	11 995	11 846	15 353	17 183	19 271
5.	«ОТП БАНК»	1 300	2 741	4 053	6 422	10 227	16 596	31 231	26 555	21 245	19 358	16 827	15 363
6.	«КИЇВСЬКА РУСЬ»	204	288	383	570	891	2 265	3 798	3 455	4 665	5 214	5 089	7 812
7.	«УНІВЕРСАЛ БАНК»	119	175	213	315	487	2 367	7 234	8 273	8 039	6 006	6 411	6 025
8.	«БТА БАНК»	45	71	78	95	226	1 091	1 646	1 667	2 299	4 186	4 346	4 543
9.	«МЕГАБАНК»	285	373	513	696	933	1 688	2 608	2 538	2 872	3 889	4 184	4 762
10.	«ПРАВЕКС-БАНК»	874	1 560	1 498	1 949	3 220	5 350	5 944	6 349	4 765	4 745	3 918	3 392
11.	«КРЕДОБАНК»	736	1 028	1 185	1 870	3 030	4 165	5 848	4 884	3 825	3 073	3 910	3 739
12.	«МАРФІН БАНК»	399	537	552	915	1 085	1 315	3 261	4 581	3 618	4 042	3 502	1 904
13.	«ПРЕУС БАНК МКБ»	129	172	237	405	597	1 339	2 312	2 887	3 295	3 609	2 472	2 107
Всього		262 686	236 985	216 769	199 612	200 680	207 886	116 733	668 94	43 192	25 545	21 317	14 022

приносять економічну вигоду і призводять до припливу грошових коштів у банківську установу [2].

Активи банку (Banking Assets) – ресурси банку та засоби, що класифікуються за напрямками розміщення та використання з метою одержання прибутку. Інколи активи банку визначаються як ресурси, контрольовані банком у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, збільшить економічну вигоду у майбутньому. Активи банку відображаються у активі балансу банку та включають: кошти в касі банку, кошти на кореспондентських рахунках, кошти в резервних фондах банку; надані кредити юридичним і фізичним особам, надані міжбанківські кредити; державні облигації, цінні папери; вкладення у факторингові та лізингові операції, дебітори; кошти, вкладені у спільну господарську діяльність та ін.

Активи банку поділяють на активи, які приносять, і активи, які не приносять прибутку. До активів банку, які не приносять прибутку, належать матеріальні та нематеріальні активи: кошти в касі, на кореспондентському рахунку, на резервних рахунках, а також основні засоби, матеріали, нематеріальні активи та відвернені кошти прибутку [1, с. 14].

Насправді саме збільшення обсягу активів банку протягом звітного періоду не є критерієм високої надійності установи й привабливості для потенційних клієнтів. Вагомий аргумент – це здатність установи ефективно використовувати ці активи.

Зобов'язання (Liability) – ресурси банку, які класифікують як заборгованість банку, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення економічно вигідних ресурсів банку [1, с. 183].

Розглянемо фінансові показники банків, які надавали іпотечні кредити на купівлю житла протягом 2003–2014 рр. (табл. 1–3).

На рисунку 1 показано динаміку кредитів банків України у 2003–2014 рр., розраховану за даними таблиці 1 «Кредити банків України». З наведеного видно, що до п'ятірки банків, які здійснюють кредитування входять, «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк», «UniCredit», «ОТП Банк», а найменші показники у «БТА Банку». Найбільш стрімке зростання кредитування припадає на 2010 та 2012 рр., а спад кредитування відчутний вже у 2013 р. Вагома різниця у кредитуванні пояснюється нестабільною фінансово-економічною ситуацією в країні, кредитною політикою банку, відсотковими ставками за користування кредитом, ринком іпотеки та пропозиціями об'єктів нерухомості.

Аналогічний аналіз можна зробити і на основі рисунка 2 «Динаміка активів банків України з 2003–2014 рр.» та рисунка 3 «Зобов'язання банків України протягом 2003–2014 рр.». Рейтинг банків щодо активів в балансі банківських установ незмінний.

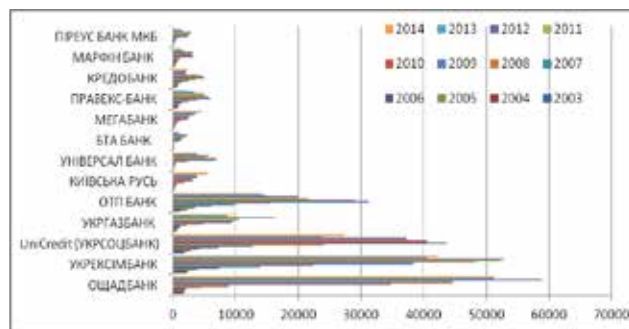

Рис. 1. Динаміка кредитів банків України у 2003–2014 рр. (млн грн)

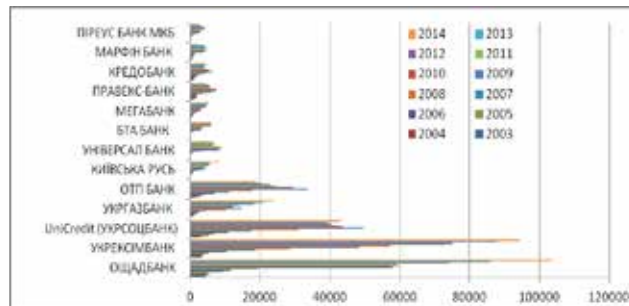

Рис. 2. Динаміка активів банків України у 2003–2014 рр. (млн грн)

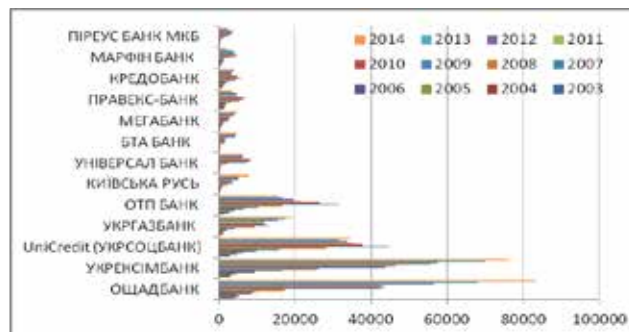

Рис. 3. Динаміка зобов'язань банків України у 2003–2014 рр. (млн грн)

Згідно з вищевказаними даними, можемо проаналізувати динаміку відношення кредитів до активів, що дасть змогу знайти частку кредитів у балансі банку.

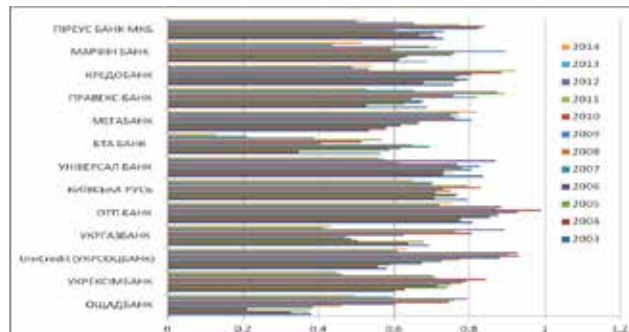

Рис. 4. Динаміка відношення кредитів до активів банків України у 2003–2014 рр. (млн грн)

Розглянувши дані рисунка 4, можемо сказати, що найбільша частка кредитів в активах банків припадає на 2009 р. – 9,9%, 2010 –

10,25%, 2011 – 10,05%. Відчутне зменшення кредитування позичальників вже у 2013 р. – всього 7,13% та 2014 р. – 7,02%, що набагато менше ніж навіть у 2004 р. – 7,8%, коли діяла фінансово-економічна криза в країні, що призвела до зменшення попиту на кредитні продукти. Але якщо розглянути ситуацію в розрізі банківських установ, то ми можемо сказати, що найбільша частка кредитів в активах банку (10,1%) належить «ОТП Банку», потім «Київській Русі» – 8,89% та «UniCredit» («Укрсоцбанку») – 8,78%, а найменша «БТА Банку» – 5,66%.

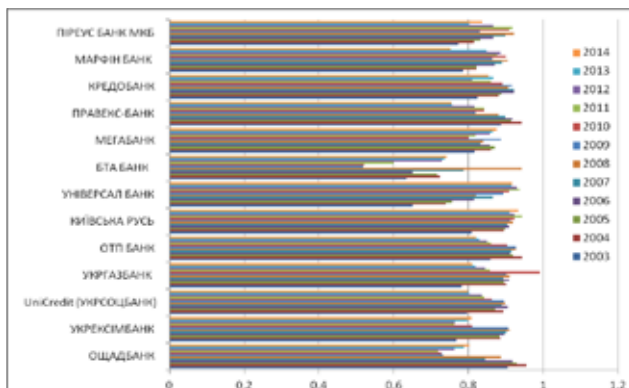

Рис. 5. Динаміка відношення зобов'язань до активів банків України у 2003–2014 рр. (млн грн)

Проаналізувавши рисунок 5, можемо зробити висновок про зобов'язання, тобто заборгованість банку, що виникла.

Як було сказано раніше, зобов'язання – це ресурси банку, які класифікують як заборгованість банку, погашення якої призведе до змен-

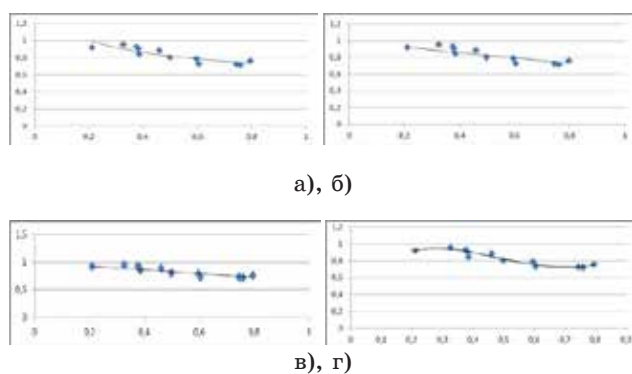

Рис. 6. Апроксимація дискретних точок функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів: а) степенева, б) експоненційна, в) лінійна, г) многочлен

шення ресурсів банку, що втілюють у собі економічні вигоди.

Якщо в період економічного піднесення строки розміщення активів банку істотно перевищують строки залучення зобов'язань, банк може зазнати збитків унаслідок підвищення процентного ризику.

Згідно з даними таблиць, проаналізуємо Ощадбанк. На рисунку 6 різними неперервними функціями зображено апроксимацію дискретних точок функціональної залежності кредитів до активів від зобов'язань до активів.

У таблиці 4 приведено формули апроксимацій та коефіцієнти детермінацій. Найкращий результат для поліноміальної функції коефіцієнта детермінації свідчить про достатність зв'язку.

Таблиця 4
Порівняння моделей функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів

Модель	Формула	Коефіцієнт детермінації (R ²)
Лінійна	$y = -0,3401x + 1$	R ² = 0,7808
Степенева	$y = 0,6978x^{-0,229}$	R ² = 0,7669
Поліноміальна	$y = -12,669x^4 + 31,03x^3 - 26,321x^2 + 8,6131x$	R ² = 0,8974
Експоненційна	$y = e^{-0,387x}$	R ² = 0,7668

На рисунку 7 представлено прогноз функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів.

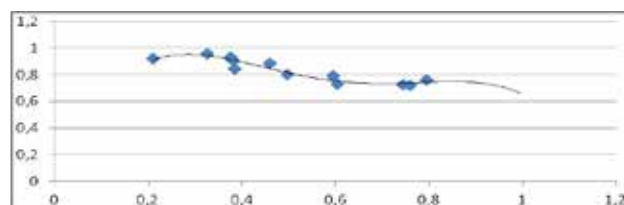

Рис. 7. Прогноз функціональної залежності зобов'язань до активів від кредитів до активів

З рисунка 6 помітно, що для «Ощадбанку» існує тенденція, що зі збільшенням відносної величини кредитів до активів відносна величина зобов'язань до активів буде спадати, як показано в таблиці 5.

Таким чином, необхідно переглянути кредитну політику в «Ощадбанку» на предмет

Таблиця 5
Прогноз відносної величини зобов'язань до активів зі збільшенням відносної величини кредитів до активів

Відносна величина кредитів до активів	0,8	0,82	0,84	0,86	0,88	0,9	0,92	0,94	0,96	0,98	1
Відносна величина зобов'язань до активів	0,743178	0,74552	0,746979	0,747026	0,745081	0,740519	0,732664	0,720791	0,704129	0,681855	0,6531

збільшення кредитів, при цьому необхідно враховувати величину зобов'язань, відносна величина якої до активів не повинна зменшуватись.

Отже, сьогодні сфера іпотечного кредитування особливого розвитку поки що не досягла, що пояснюється відсутністю реального ринку землі та нерухомості [1, с. 4]. Практика роботи окремих банків України повною мірою відображає недоліки автономного підходу до управління активами. Занадто високий рівень відсоткових ставок та умови кредитування за довготерміновими іпотечними кредитами стримують попит позичальників на кредитні продукти і банки, залучивши кошти, все частіше стикаються з проблемою їх ефективного та надійного розміщення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
2. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України : постанова Правління НБУ № 114 від 20.03.1998 р.
3. Смирнов А.В. Анализ финансового состояния коммерческих банков / А.В. Смирнов. – Москва, 2007. – 225 с.
4. Шеремет А.Д. Финансовый анализ в коммерческом банке / А.Д. Шеремет, Г.Н. Щербакова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 255 с.
5. Коротков П.А. О некоторых проблемах управления ликвидностью банка в современных условиях / П.А. Коротков // Деньги и кредит. – 1996. – № 9. – С. 28–33.